

Történelmi vetélkedősorozat általános iskolásoknak Tapolcán

„Azok a könyvek, melyek a könyvtár polcain szunnyadnak még nem készek, vázlatosak, önmagukban semmi értelmük. Ahhoz, hogy értelmet kapjanak te kellesz olvasó (...) A könyvet mindig ketten alkotják: az író, aki írta, s az olvasó, aki olvassa.”

Kosztolányi Dezső

A tapolcai Történelemtanárok Munkaközössége és a Városi Könyvtár gyermekrészlege közösen egy több évre szóló történelmi vetélkedősorozatot indított az 1995/96-os tanévben. A milicentenárium méltó megünneplése érdekében – önálló ismeretszerzés útján – történelmi múltunk szélesebb körű megismerését, megismertetését tűztük ki célul, mégpedig úgy, hogy a megfelelő korosztály könyv- és könyvtárhasználati ismereteit a magyar történelmi korok információhordozóinak eszközhasználoiként végezzék el a tanulók.

A verseny kiírása előtt a következő szempontok lebegtek a munkában résztvevő pedagógusok, gyermekkönyvtáros előtt.

- A különböző ismeretek elsajátítása eszköz a tanulók értelmi, önálló ismeretszerzési, kommunikációs, cselekvési képességeinek kialakításához, fejlesztéséhez.
- A versenysorozat feladatai, tartalma az emberre, a társadalomra, a művészetekre, a természetre, a tudományokra, a technikára vonatkozó kultúra alapvető eredményeit foglalja magába, a tanulók életkori, fejlettségi szintjéhez méretezett kiválasztással, elrendezéssel.
- A magyar történelem megadott korszakainak feldolgozása, összefüggéseinek feltárása megalapozhatja a tanulók műveltségét, világszemléletük, világképük formálódását, eligazodásukat szűkebb és tágabb környezetükben.
- Mivel a kommunikációs kultúra a műveltség, a tudás alapja, ezért a versenysorozat középpontjában az önálló ismertszerzés, véleményformálás és -kifejezés, a vélemények, érvek kifejtésének, értelmezésének, megvédésének a képességét állítjuk a középpontba.
- Szűkebb környezetünknek, Tapolcának és környékének, helytörténeti értékeinek, gazdag néphagyományainak megismertetése.

I. Általános célok

- ♦ A vetélkedősorozat évről évre a magyar történelem különböző korszakait öleli fel.
- ♦ A kutatófeladatok során olyan kézikönyvek használatása, melyek segítik a tanulók permanens képzését. A különböző korcsoportok iskolai tanulmányait kiegészítő komplex információhordozók megismertetése és használata.

- ◆ A családok, gyermekek és szülők otthoni és könyvtárban történő együtt munkálkodása.
- ◆ Foglalkozások (egyéni és csoportos) lehetőségeinek megteremtése iskolában és a gyermekkönyvtárban.
- ◆ Minél több – tanulmányi eredménytől független – tanuló bekapcsolása a játékba.

A tervezett programsor történelmi korszakainak tagolása:

1. év: 1995/1996 tanév Az őskortól az államalapításig
2. év: 1996/1997 tanév A keresztény állam megalakításától az Árpád-ház kihalásáig
3. év: 1997/1998 tanév Vegyesházi királyok
4. év: 1998/1999 tanév Hunyadiak és a reneszánsz
5. év: 1999/2000 tanév Törökvilág Magyarországon

(A vetélkedősorozat népszerűsége esetén a XIX. századig tervezzük bővíteni a játékot.)

II. A tervezés lépései

A vetélkedők lebonyolításához munkacsoportok jöttek létre. A siker érdekében első lépésként az érintettek legszélesebb körével kellett az alapelképzelést megvitatni és közös stratégiai tervet elkészíteni. A program teljes kidolgozásában 4 munkacsoport dolgozott külön-külön és együttesen.

1. Történelemtanárok munkaközössége
2. Alsótagozatos, 3–4. osztályban magyartanárok közössége
3. Gyermekkönyvtárosok munkaközössége
4. Az 1–2–3. pontban résztvevők egy-egy képviselőjének munkaközössége a koordinálás érdekében.

(A munkaközösségek tevékenységében részt vettek az iskolai könyvtárosok is.)

A verseny felépítése: (Vázlatosan, a későbbiekben részletezésre kerül sor.)

- Első körben a gyermekek a könyvtárban beszerezhető pályázati füzeteket reményeink szerint önállóan kitöltik, megoldják és a megadott határidőre leadják a gyermekkönyvtárban.
- Az írásbeli pályázati füzetek értékelése után az iskolák szaktanárai és a megbízott könyvtárosok összeállítják a csapatokat, amelyek a gyermekkönyvtár épületében megrendezendő szóbeli viadalon vesznek részt.
- A korcsoportonként első helyen végzett és különdíjban részesült tanulók, valamint a vállalkozó szellemű versenyzők egy – az adott történelmi korszakhoz kapcsolódó – kiránduláson vesznek részt.
- A verseny zárásaként pedig a korszakhoz kapcsolódó nyári táborban – a gyermekkönyvtár szervezésében – mélyítik el, alkalmazzák megszerzett ismereteiket a tanulók.

III. Részletes programok, szervezési feladatok:

1. Olvasópályázati füzetek feladatának összeállítása, korosztályonként a forrásanyag megjelölésével. Ezt a feladatot gyermekkönyvtárosok végzik el.

3–4. osztályosok: Vasáros Ferencné gyermekkönyvtáros

5–6. osztályosok: Lesku Miklósné gyermekkönyvtáros

7–8. osztályosok: Varga Károlyné gyermekkönyvtár-vezető.

(A mellékletben pályázati füzetek is megtalálhatók.)

2. Korrektúra és szaklektori ellenőrzés

Horváth Szilveszterné történelemtanár

Varga Károlyné–Kertész Károly könyvtárigazgatók,

Balogh B. Károlyné alsó tagozatos nevelő

3. Pályázati füzetek nyomdába adása

Kertész Márton

4. Olvasópályázat meghirdetése

Iskolákban: történelem szakos nevelők, alsó tagozatos nevelők, iskolai könyvtárosok

Gyermekkönyvtárban: gyermekkönyvtárosok

Városi médiákban: városi újság, képiújság, Tapolcai Városi Televízió, Tapolca Rádió

A versenyre jelentkezhetnek, korcsoportjuknak megfelelően, a város általános iskolásai illetve a környékbeli községek iskoláinak vállalkozó kedvű tanulói. Legnagyobb örömeinkre rendszeresen részt vesznek a vetélkedőn zalahalápi, nemesgulácsi és sziglieti gyerekek is.

5. A tanulók a gyermekkönyvtárban hozzáférhetnek a pályázati füzetekhez és hozzáláthatunk a feladatok megoldásához. Az első forduló meghirdetésének időpontjánál és a határidő meghatározásánál arra törekedtünk, hogy a versenyzők a feladatot december–januárban, a téli szünet alatt megoldhassák.

Ebben a fázisban célkitűzésként jelenik meg az önálló ismeretszerzésre nevelés, könyv- és könyvtárhasználat gyakorlati alkalmazása. A következő munkaformákat nagyon fontosnak tartjuk az eredményes munkához:

- ⇒ könyvek megkeresése a könyvtárban (könyvtári rend megismerése)
- ⇒ tartalomjegyzék, betűrend, tárgymutatószó használata, kronológiai megismerése
- ⇒ szövegértés, jegyzetelés tanítása konkrét szöveg és feladat segítségével
- ⇒ komplex ismeretek alakítása (történelmi kor, építészeti stílus, zenei, képzőművészeti alkotás, irodalmi mű)
- ⇒ egyéni és differenciált foglalkozások

6. A pályázatok összeállítói értékelik a leadott munkákat, városi és iskolai sorrendet állítanak fel. Az eredmények összesítése után elküldik a listákat az iskoláknak. (Erre a listára található példát a mellékletben.)

7. Csapatok összeállítása a szóbeli fordulóra

Korcsoportonként 12 egyenként 3 fős csapat kerül összeállításra. Az iskolák ta-

nulólétszámuk arányában küldhetnek 3, 2 vagy 1 csapatot a szóbeli fordulóra. Az általános iskolák összesen 9 csapatot állítanak ki. A csapatok összeállításánál a történelemtanárok, alsós nevelők és iskolai könyvtárosok teljesen szabad kezet kapnak. Döntésüknél természetesen figyelembe veszik az írásbeli fordulón elért eredményeket, de ettől függetlenül válogathatnak a listán szereplő tanulóik közül. Azon tanulók, akik előkelő helyezésük ellenére sem fértek be az iskolai csapatba, lehetőséget kaphatnak a gyermekkönyvtár csapattagjaként (3 csapat) a versenyzésre.

8. A vetélkedésre meghívott tanulók értesítése, forgatókönyvek összeállítása
Miután tisztázódtak a csapatösszeállítások a korábban említett munkaközösségek újra összeülnek és megvitatják a következő feladatokat:

- ⇒ Összeállításra kerül a szóbeli forduló felkészüléséhez szükséges bibliográfia. Itt a munkaközösség törekszik arra, hogy a megadott korról az információhordozók minél szélesebb ugyanakkor átlátható, az életkornak megfelelő és hozzáférhető listáját állítsa össze (könyvek, hanglemezek, videofelvételek, hangszalagok stb.).
- ⇒ A szóbeli forduló előtt minden csapat kap otthon elkészítendő feladatot. Csapatonként egy-egy valós vagy képzeletbeli címert kell elkészíteni, amelyet a verseny során a résztvevők előtt helyeznek el és a verseny elején a zsűri pontokkal jutalmaz. Szintén fontos pontokhoz lehet jutni a korszakhoz kapcsolódó csapatnév-választással, amelyről szintén néhány szót kell elejteni a viadal kezdetén.
- ⇒ A csapatoknak otthon közösen kell elkészíteni egy, a korhoz kapcsolódó tárgyat. Ez lehet használati tárgy, munkaeszköz, ruhadarab, makett, báb stb. A gyermekek fantáziája ezen a téren is szinte kimeríthetetlen. Minden alkalommal a zsűri csodálatát, elismerését sikerül kivívnia ezeknek a kis remekeknek. Szakszerű bemutatásukkal szintén hasznos pontokhoz juthatnak a versenyzők.

Ezen a tanácskozáson kerül sor a zsűri tagjainak meghatározására, meghívására. Törekszünk arra, hogy lehetőleg iskoláktól független, szakértő zsűri kerüljön összeállításra. Ebben a kérdésben partnerre találtunk a helyi középiskolák tanáraiban, helyi kutatókban, a megyei könyvtár alkalmazottaiban, nyugdíjas, tapasztalt kollégákban.

Ekkor kerül sor a versenyen résztvevő és eredményesen szereplő tanulók jutalmazásának megbeszélésére is.

9. A vetélkedő forgatókönyveinek összeállítása, amely két szakaszból áll.

- a) A versenyben résztvevő iskolák történelemtanárai, alsós nevelői feladatokat állítanak össze, amelyeket eljuttatnak a gyermekkönyvtár vezetőjének, aki összegyűjti, rendszerezi azokat. Minden kolléga igyekszik olyan feladatokkal „meglepni” a versenyzőket, amely sokrétű ismeretet feltételez, épít a kommunikációs képességekre, fejleszti a vitakészséget, különböző szituációkba a beleérző készséget. A „kommersz” tananyagon kívül a megadott irodalomban való jártasságot veszi célba.
- b) Természetesen a kollégák által beküldött feladatok mennyisége többszörösével múlja felül a versenyen ténylegesen felhasznált feladatok számát. A forgató-

könyvek végleges összeállítása, a feladatok összeszerkesztése a munkaközösségek vezetőinek feladata. (Horváth Szilveszterné, Varga Károlyné, Balogh B. Károlyné).

Az elmúlt három esztendő alatt összegyűlt hatalmas feladatmennyiség tanári segédletként való kiadását tervezi a munkaközösség.

10. A feladatlapok elkészítése és sokszorosítása a gyermekkönyvtár vezetőjének feladata (Varga Károlyné).
  11. A csapatok összeállítása után megkezdődik a felkészítés a versenyre, amelyet az iskolák szaktanárai illetve a gyermekkönyvtár munkatársai végeznek délutáni és hétvégi foglalkozások keretében.
  12. Talán az egész vetélkedősorozat legizgalmasabb része a korcsoportonként 12 csapat összecsapása. Helyszíne a Városi Könyvtár Gyermekrészele minden év március közepén. A megoldandó feladatokról már az előzőekben szözlünk. A verseny hangulatos lebonyolításáról a gyermekkönyvtár könyvtárosai gondoskodnak, akik üdtővel és rágcálni valóval próbálják oldani a feszültséget. A verseny lebonyolításának, a „műsorvezetésnek” nem mindig egyszerű feladatát Varga Károlyné gyermekkönyvtár-vezető vállalta magára. (A mellékletben található forgatókönyvek ízelítőt adnak a verseny hangulatából.) A verseny végén minden résztvevő csapat jutalomban részesül.
  13. A gyermekek által készített tárgyi eszközökből minden évben kiállítás szervezésére kerül sor a Városi Könyvtár kiállítási tárlóiban. A kiállítás végeztével a mestermunkák a múzeumi részlegbe kerülnek megőrzésre, s terveink szerint a program lefutása után egy nagyszabású bemutatót szervezünk az évek folyamán összegyűlt munkákból.
  14. A munkaközösség feladatai közé tartozik az olvasópályázatok füzeteinek értékelése, vitás dolgok megbeszélése, a tanulságok levonása, amely a jövőre vonatkozóan hasznos tapasztalatokkal szolgál.
  15. Az első helyezett tanulók jutalmazására „Tapolca város” ünnepségén kerül sor, ahol a város által kitüntetett felnőttekkel együtt vehetik át jutalmukat. A rendezvény után hivatalosak a polgármester által adott fogadásra, amely a gyermekek számára maradandó emlék.
  16. Az olvasópályázat résztvevői, akik nem kerültek be a vetélkedőre, jutalom soroláson vehetnek részt, ahol a szerencsések adományozók által felajánlott könyveket, játékokat vehetnek át.
  17. A vetélkedő fődjja – a tapolcai önkormányzat támogatásának köszönhetően – egy autóbuzsós kirándulás a feldolgozott történelmi kor egy-egy helyszínére. A kiránduláson jutalomként ingyen részt vehetnek az első helyezett csapatok tagjai, valamint a különdíjban részesített versenyzők. A többi résztvevő minimális hozzájárulással – önköltség – szintén benevezhet ebbe az emlékezetes kalandba.
- Az elmúlt esztendőben a következő helyszínekre jutottak el a résztvevők:
- 1996: Ópusztaszer – Emlékpark
  - 1997: Pozsony–Dévény–Győr
  - 1998: Burgenland – Fraknoi vár

18. A vetélkedők zárásaként az érdeklődő gyerekek minden nyáron az évközben feldolgozott korszak megelevenítését célzó táborozáson vesznek részt. A táborok anyagi fedezetét országos és megyei pályázatokon elnyert összegekből finanszírozzák. (A mellékletben megtalálható az egyik nyári tábor részletes programja.)

19. A résztvevők aránya

A program teljesítése során meg kell nézni, hogy a korcsoportonként a résztvevő tanulók létszáma elérte-e az adott korosztály – azaz a potenciálisan mozgósítható diákok – 20–22%-át. Ha igen, akkor a program produktívnak mondható. Örömmel tapasztaltuk, hogy ez az arány messze meghaladta várakozásainkat s évről évre magasabb a versenyen résztvevők száma.

pl.: 1997–98-ban a tapolcai iskolákban a résztvevő tanulók aránya:

Kazinczy F. Ált. Isk.: 17,53%

Bárdos L. Ált. Isk.: 34,1%

Batsányi J. Ált. Isk.: 39,7%

Minden évben az az iskola, amely létszámához képest a legmagasabb arányban vesz részt a versenyen, vándorszerleget vehet át a már említett városi ünnepségen.

IV. Hogyan tovább?

A verseny nagy sikert aratott az egész városban és környékén, nemcsak a tanulók, hanem szüleik, családjuk, rokonaik körében is, hiszen számtalan lehetőséget, alkalmat adott arra, hogy a feladatok megoldása során együtt munkálkodjanak a siker érdekében. Ilyen szempontból vizsgálva a dolgot nem elhanyagolható a vetélkedők közösségteremtő szerepe sem. Az évek során versenyeken résztvevő tanulók kikerülve az általános iskolák padosraiból, megfogalmazták igényüket arra, hogy szívesen folytatnák a középiskolában is ezt a nemes versengést. Elképzelhetőnek tartom, hogy az elkövetkezendő években a tapolcai középiskolákat is sikerül bekapcsolni ebbe a rendezvénybe. Érdekes módon nem csak a gyerekek, hanem a felnőttek is nagyon élvezik a feladatok megoldását és már több visszajelzést kaptunk arra vonatkozólag, hogy számukra is rendezzünk hasonló vetélkedősorozatot. Ezek a tények megerősítenek minket arról, hogy jó úton járunk és a dolgozat elején említett célkitűzéseket sikerül megvalósítani.

Dolgozatom zárásaként szeretnék köszönetet mondani Varga Károlyné gyermekkönyvtár-vezetőnek, aki munkámat dokumentumokkal, információkkal segítette.

Bajner Imre